

Fraktal

3 Aylık Edebiyat Düşünce Dergisi
Haziran-Temmuz-Ağustos 2014 Sayı: 3

Yayıncı Kuruluş ve Sahibi

Kağıt Market Matbaacılık Reklamcılık
Sanayi Ve Ticaret Limited Şirketi Adına
Sahibi **Özcan Yavuz**

**İmtiyaz Sahibi ve
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü**
Ömer Uyan

Genel Yayın Yönetmeni
Bilal Demir

Yayın Kurulu
Mesut Yıldırım / İlğaz Yeşilçimen /
Ahmet Eş / Fatma Arpağ / M. Seyyit Gazel /
Mustafa Dağ / Ahmet Günaydın /
Ömer Faruk Kızgın / A. Samet Cinli

Yazı İşleri
Anıl Şen

Tasarım
Atilla Ceylan
atillaceylan34@hotmail.com

Adres
Kazım Karabekir Mah. 918. Sk. No:9/1
Küçükköy- Gaziosmanpaşa/İstanbul

İletişim
fraktaldergi@gmail.com
Facebook.Com/Fraktal Edebiyat
Düşünce Dergisi
Twitter.Com/#Fraktaldergi

Basım Yeri
Mahir Matbaası
İstanbul Cad. Nadide Sk. No: 2/B
Beylikdüzü - İstanbul
info@mahirmatbaa.com

Yayın Türü: Yerel Süreli Yayın

ISSN: 2148-1326

Fiyatı: 5 TL

Abonelik Koşulları
Yıllık Abonelik: 20 TL.
Abone Bilgi İçin: abonefraktal@gmail.com

Abone Kargo Ücreti
Alıcı Tarafından Tahsis Edilir

İÇİNDEKİLER

Bilal DEMİR	EDEBİYAT İLE KAFKA'NIN 'DAVA'SI	4
Ömer Faruk KIZKIN	ŞERİATİ VE İNSANIN DÖRT ZİNDANI	7
Ömer UYAN	TEVAZU, GURUR VE KİBİR ÜZERİNE	28
Hikmet ŞAHİN	DESENLER	30
Furuğ FERRUHZAD	ESİR	30
Mesut YILDIRIM	NARÇİÇEĞİM	31
Ömer UYAN	DÖNÜŞ(ÜM)	31
İlğaz YEŞİLÇİMEN	BÜYÜSÜNLER	32
Zülküf GÖZCÜ	KARAŞIN	32
Lamia DENİZ	PERDE	33
Ömer Faruk KIZKIN	TARİFSİZ	33
Anıl ŞEN	BİR RAHİBE GÜZELLEME	34
Ahmet EŞ	BİR YAĞMUR BULUTU	34
Tuğba ŞAHİN	MARİFETNAME	35
A. Hadi BIYIKLI	CAN DOĞUMU	35
Hikmet KIZIL	ŞAİR VE...	36
Özkan ÖZTÜRK	SUSKUN	37
Gülce ÖZKÜTÜK	İNSANLARIN GEREKLİLİKLERİNİ	
	TESPİT KOMİSYONU	38
Feriba VAFİ	VİLLA YOLUNDA	42
Gökhan TİRİTÇİ	ANILAR ALTIN SARISIDIR	48
Serkan YÜREKLI	OTOMEYŞİN KATLIAMI	52
Fatih TORUN	SUUDİ ARABİSTAN	55
Ömer UYAN	CÜMLE'DEN ÖTESİ	61
	FRAKTAL SON SAYFA ÖNERİLERİ	64

Dursun ÖZYÜREK

SEZÂİ KARAKOÇ
ŞİİRİNİN
SOSYAL YÖNÜ

11

Abdullah KARAKAŞ

DİVAN VE AŞIK
EDEBİYATINDA
RÜYA

19

SEZAI KARAKOÇ ŞİİRİNİN SOSYAL YÖNÜ

Dursun ÖZYÜREK / makale

Hakikat inancıyla İslam medeniyetinin dirilişini uman Karakoç, bir nevi uygarlığın ruh dirilişinden bahsetmektedir. Şair, bu görüşünün izlerini şiirlerine yansıtmıştır dolayısıyla medeniyet fikri çerçevesinde sosyal olanla ilgilenmiştir.

Modern Türk şiirinin önemli isimlerinden olan Sezai Karakoç, Türk şiirinde müstesna bir yere sahiptir. Karakoç'un *Hisar* dergisinde çıkan "Rüzgar" ve *Büyük Doğu* dergisinde çıkan "Sabır" şiirlerini bir başlangıç sayarsak, onun şiirinin özgünlüğünü müjdeleyen asıl şiirler 1952'de yayımlanan "Monna Rosa (I.Aşk ve Çileler)" ve "Yağmur Duası" şiirleridir. Geleneksel şiir biçimine, (daha çok hece vezniyle ilişkilendirerek) uygun yazılan bu şiirler, şairin lirik benliğini ve bireysel duyarlılığını gösteren başlangıç dönemine işaret etmektedir. Şairin burada sözü edilen ilk şiirlerindeki geleneksel şiir biçimine bağlılığını, onun şiirinde

çıkış noktasıyla ilişkilendirebiliriz. Nitekim Karakoç, "Monna Rosa" şiirini Garip şiirinin geleneksel değerleri yıpratarak oluşturduğu şiir algısına tepki olarak yazdığını açıklar.¹ Dolayısıyla şairin başlangıç şiirlerinde geleneksel biçime bağlılığının nedeni, 1937 ile 1945 arasında etkin olan Garip şiirinin getirdiği şiirdeki içerik ve biçim "savrukluğuna" bir tepki mahiyetindedir.

Cemal Süraya, Edip Cansever, Ece Ayhan, Turgut Uyar, İlhan Berk ve Sezai Karakoç gibi farklı dünya görüşlerine sahip şairleri aynı estetik zeminde toplayan İkinci Yeni şiiri, Türk şiirinde önemli bir modernist atılımın adıdır. Yalçın Armağan İkinci Yeni'nin

önceki şiir hareketlerinden ayrılan en önemli özelliğini, özerk bir şiir dili inşa etmesinde görür.² Bu bağlamda, politikadan uzak olma, estetik özerkliği savunma, folklorla karşı durma, bireyselliği önemseme ve imgeci olma gibi özelliklerini bünyesinde barındıran İkinci Yeni, Türk şiirinde modernist tavrın en belirgin dönemi olarak belirlir. Karakoç bir İkinci Yeni şairi olmanın yanında *Pazar Postası*'ndaki şiirleri ve poetik yazılarıyla bu hareketin belirginleşmesinde etkin rol oynamıştır.

Sezai Karakoç'un İkinci Yeni hareketiyle beliren şiir anlayışı bazı farklılaşmalar barındırsa da bu hareketin şiirleriyle paralellik göstermiştir.

1960'a doğru yaklaştıkça İkinci Yeni'nin kuşatıcılığı gücünü yitirir ve buradaki şairler kendi poetik tutumlarını sergiledikleri bir şiire doğru yönelirler. Karakoç ise kendi fikir dünyasının gelişimiyle birlikte, İslamî bir zeminle “diriliş” fikrini de içeren kendi şiir anlayışını olgunlaştırır. Mehmet Can Doğan'ın ifadesiyle: “İlk şiirlerinden beri metafiziği gözeten Sezai Karakoç, Mehmet Âkif-Yahya Kemal-Necip Fazıl çizgisini belirginleştirip Kur'an'ı 'asrın idrâkine söyletmek' üzere, *Diriliş söylemini* geliştirir.”³ Kendi zeminini belirginleştiren Karakoç'un bundan sonraki şiirlerinde düşünce dünyasındaki gelişmelerin de etkisiyle sosyal temalar ve sosyal değişime dair söylemlerin de arttığı görünür. Ben bu yazımda şairin bu gelişim çizgisi içerisinde daha önceki şiirlerine de odaklanarak, sosyal temaların ve sosyal değişime dair söylemlerin (toplumsal ve ictimai hayata dair) ağır bastığı şiirleri inceleyeceğim. Şairin estetik özerk şiir dili içerisinde kurduğu ve imgelerin ardına saklanmış sosyalitenin izlerini konu edineceğim. Bu bağlamda ilk bölümde “Sezai Karakoç Şiirinde Sosyal Temalar” başlığı altında, şairin şiirlerindeki sosyal temalara ve bunların “diriliş” ve “İslam medeniyeti” fikirleriyle ilişkisi üzerinde duracağım. “Sezai Karakoç Şiirinde Sosyal Değişim” başlığı altında ise, şairin tarihe bakışı ve şiirlerinde

sosyal değişime nasıl bir yer verdiği konusunu işleyeceğim.

Sezai Karakoç Şiirinde Sosyal Temalar

Sezai Karakoç şiirleri İkinci Yeni'nin çizgisinden uzaklaşmaya başlayınca kendini İslamî bir şiir zemininde bulmuştur. Bunun tam tersini de söyleyebilmek mümkündür çünkü İslamî söyleme yönelen şiir zeminini İkinci Yeni'nin içinde pek fazla barınamayacaktır. Karakoç, kendi zeminini oluşturmaya başladığı yolda ona en çok “diriliş” fikri yoldaş olacaktır. Şiir ile hakikati bulmaya çalışan Karakoç, söylemlerinde bu fikir üzerinden hareket eder. Diriliş fikriyle Karakoç İslam'ın özüne dönmeyi ve hakikat penceresine bu özden doğmuş medeniyetle bakmak istemektedir. Şöyle bir alıntıyla onun diriliş formülüne bakabiliriz:

Hakikat inancı, Tanrı'ya ve âhirete inanma (iman), insan ruhuna atılan, ekilen bir tohumdur. Bu tohum, ruhta kök bağlayıp dal-budak salınca, dışa vurur (İslâm). Topluma yayılınca da, İslâm toplumu, milleti ve devleti doğar. Hakikat medeniyeti, İslâm medeniyeti (gerçek uygarlık) oluşur.⁴

Hakikat inancıyla İslam medeniyetinin dirilişini uman Karakoç, bir nevi uygarlığın ruh dirilişinden bahsetmektedir. Şair, bu görüşünün izlerini şiirlerine yansıtmıştır dolayısıyla

medeniyet fikri çerçevesinde sosyal olanla ilgilenmiştir.

Mekan özelinde diriliş fikrine baktığımızda şair “Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine” adlı şiirinde sahiplenmediği farklı şehirlerin karşısına “Alın yazısı Saati”ndeki İslam şehirleriyle çıkar. “Bana ne Paris'ten/ Avrupa'nın ülkü mezarlığından/ Moskova'dan Londra'dan Pekin'den/ Newyork/ Bütün bu türedi uygarlıklar umurumda mı”⁵ Karakoç burada söz ettiği Paris, Moskova, Pekin ve Newyork gibi “türedi” şehirlerde kurtuluşu görmeyerek, “Alın yazısı Saati”nde belirttiği İslam şehirlerinde dirilişini aramaktadır. “Ve Kudüs şehri. Gökte yapılıp yere indirilen şehir”⁶ mısrasıyla yüceltilen Kudüs, “Bağdat ki Kerbelâ şehitlerinin kanıdır harcı/ İslâm Uygarlığının Başkenti”⁷ mısralarıyla baş tacı edilen Bağdat, “Ben Şam'ı bin yıl öncesinden bilirim/ Annemin sütü kadar yakın bana”⁸ mısralarıyla anne sütü kadar özümseven Şam gibi İslam uygarlığının izlerini taşıyan önemli şehirlerde kurtuluş aranmaktadır. Dolayısıyla mekan özelinde şairin sosyal temalı bu iki şiirine baktığımızda diriliş, İslam şehirleriyle aranmıştır. Karakoç, Kudüs, Şam, Bağdat gibi İslam şehirlerinde bir zulüm görmektedir ve çekilen sıkıntıların diriliş imkanıyla aşılacağını savunmaktadır. Ayrıca, şairin bu şehirler çizgisini aşarak buna şu şehirleri de eklediği görünür:

Sezai Karakoç

“İstanbul’un Bursa’nın/ Diyarbakir’in Konya’nın/ Erzurum’un Bağdat’ın Şam’ın/ Kahire’nin ve bütün Afrika’nın/ Mekke’nin ve Medine’nin gülleri/ Ne tükenmezdir islâmın şehirleri”⁹ Dizelerinde belirttiği şehirlerle daha geniş bir coğrafyanın şairi olan Karakoç, İslam şehirlerine duyduğu bağlılığı ve onlarla arzuladığı dirilişi şiirlerinde hissettirir.¹⁰ Karakoç şiirini coğrafya açısından inceleyen Sezai Coşkun’un şu ifadesi şairin şiirinin arkasında yatan medeniyet fikrine işaret eder:

Sezai Karakoç, ister şiirinde ister fikrî yazılarında olsun ele aldığı her konuyu medeniyet perspektifinden değerlendirmektedir. Onda medeniyet düşüncesi, eş-

yaya bakışta ilk realitedir. Bu bakımdan coğrafya veya coğrafyaya ilişkin hususlar da bu realite çerçevesinde bir mahiyet ve şekil kazanmaktadır.¹¹

Dolayısıyla Karakoç’un şiirinde sosyal temaların sözü edilen medeniyet fikriyle bağlantılı olduğu görünmektedir. Medeniyet fikri İslâm’ın kuşatıcılığıyla İslâm şehirlerinden doğarak tüm dünyaya ışık olur.

Necmiye Alpay medeniyet fikrini farklı bir zemine taşıyarak Karakoç’un düşüncesindeki kapsayıcılık fikrine dikkat çekmektedir. Buna binaen Alpay, “Monna Rosa, siyah güller, ak güller” dizesini, Karakoç’un gelişen düşünce sistemiyle, tüm medeniyetleri içine alan bir medeniyet düşüncesini çağrış-

tırdığı şeklinde yorumlamaktadır.¹² Alpay bu bağlamda Karakoç’un toplumsal olanın içine alındığı sistem için şöyle der: “Söz konusu sistem, tüm medeniyetleri, Hristiyanlığı, Museviliği, belki de tüm dünya dinlerini artılmış tarihleri ve anlamlarıyla İslam çatısı altında diriltmek isteyen, kendine özgü bir sistem.”¹³ Bu bağlamda şairin bir nevi ütopyası olan “Fecir Devleti” şiirine baktığımızda, burada İslam’ın evrenselliğine de vurgu yapılarak tüm insanlığa ışık olacak bir dirilişten söz edilir:

Bir fecrin erleri
Batmış medeniyetimizin
Ruhumuzun arkeologları
Çıkıp çıkıp bir lânetli geceden
Geliyorlar

Işık tut Rabbim

....

Yükselsin önümüzde yeni bir
fecrin devleti

Çağırdığım işte bu FECİR
DEVLETİ

İnsanlığın yeni bir kader dö-
nüşümünde¹⁴

Burada sözü edilen fecir devleti şairin dirilişi umduğu, İslam'ın esaslarıyla kurduğu ve bütün insanlığın arayışı olarak sunduğu bir yapıdır. "Damarlarımız canlansın eski ruhun dirimiyle"¹⁵ diyen şair, dirilişi beklediği fecir devletiyle bütün insanlığa bir çözüm aramaktadır ve bunu ütopyası olan fecir devletiyle sunmaktadır. Ebubekir Eroğlu'nun bu şiirle ilgili görüşü bu anlamda manidardır: "Fecir Devleti şiiri, geçmişe doğru bir yapı araştırmasının olduğu kadar geleceğe yönelik bir yapı oluşturma

düşüncesinin şiiridir."¹⁶ Görüldüğü üzere bu şiir Karakoç'un toplum üzerine düşüncesi ve diriliş fikrini aştığı önemli örneklerden biridir.

Sezai Karakoç'un şiirinde toplumsal anlamda düşünülebilecek önemli temalardan birisi Anadolu'dur. Şairin çocukluğunun geçtiği yere de işaret eden Anadolu hayatı, Karakoç'un şiirinde kasabayla belirmektedir. "Gül Muştusu" şiiri bunun en güzel örneklerinden birisini teşkil etmektedir. "Dicle'yle Fırat arasında/ Bir eski şehir titremesi/ Sarı güller çevirmiş dört yanını"¹⁷ mısralarıyla bizi bir ülkeye götüren şair burada gülün insanlara nasıl hayat verdiğini anlatmaktadır. Burada her şey gülden yapılır, fakirliği bir yana gülleriyle zengin bir yerdir. Burada gül mazmununun canlandırılması söz konusudur ama bu sosyal gerçeklerden de bağımsız değildir. Bu mazmunun toplumsal boyutuna baktığımızda, ebediliğe işaret etmektedir ve burada gülle ebedilik bir ülkede somutlaşmıştır.¹⁸ Şairin bu ülkeye olan özlemi çocukluğunun geçtiği bir iyilik timsaline olan özlemdir. Nitekim şair sözü edilen gül ülkesinin bir de toplumsal anlamda olumsuz bir yönüne vurgu yapar: "Şiddetli kan dâvalarının ülkesi/ Kadınlar büyütürler çocuklarını/ Bir aşu vurur gibi şah damarlarına/ Göstererek öldürülmüş babalarının/ Kanlı giysilerini"¹⁹ Sözü edilen gül ülkesi bu anlamda

kan davalarını da barındırmaktadır. Bu şiiri modern anlamda bir kaçış şiiri olarak da görebiliriz, büyük şehir kalabalıklarından, güller kadar taze ve sıcak bir kasabaya kaçış. Her şeyin gülle var olduğu bu kasaba Anadolu çağrışımları ve geleneksel yaşayışıyla şairin özlem duyduğu bir yer olarak belirir. Modern düzende bireyin bu tür doğaya kaçışlar aradığı, modern şiirin doğasında vardır. Bu anlamda şair bu kaçışı Dicle ile Fırat arasında kurulmuş güller ülkesiyle kurgulamaktadır. Benzer bir düzlemde, Ebubekir Eroğlu, "Taha'nın Kitabı" nı modern düzenle ilişkilendirerek burada çağımızdaki mümini görmektedir: "Bir ayağı çağımızda olan Taha, öbür ayağı ile Peygamberler tarihini dolaşır. Taha mümindir. Dramatik bir gidiş içinde çağımızdaki 'mümin'i' simgeler."²⁰ Dolayısıyla Karakoç'un şiiri modern insana veya daha özel anlamda modern Müslüman'a duyarsız değildir, onun toplumda yaşadığı sıkıntılar veya kaçış aradığı düzeni Karakoç'un şiirlerinde görmek mümkün.²¹

Yukarıda örneklerini verdiğimiz şiirler Karakoç'un toplumsal olanı imgelerle harmanlayıp sunduğu şiirlerdir. Bir taraftan medeniyet ve dirilişle baktığı İslam şehirleri, gülle kurguladığı kasaba ve geleceğe dönük bir yapı arayan fecir devleti. Bu şiirlerin yanına bir de "Masal" şiirini koyabil-

mek mümkündür. Necmiye Alpay bu şiirle şairin öğretici bir zemine kaydığı fikrindedir ve biz de bu fikrin geçerliliğine işaret edebiliriz.²² Burada yine şairin zihin dünyasında yer edinen bir meseleye gideriz, Doğulunun Batı'yla imtihanı. Yedi oğul üzerinden anlatılan bu süreçte masalımsı bir edayla Batı'ya giden ve oradaki değişime kapılan oğullar anlatılır. Diğer değişim geçirmiş kardeşlerinin farkında olan yedinci oğulun sesi şiirin dokusu adına önemlidir:

Doğulu olarak ölmek istiyorum ben

Sizin bir tek ama büyük bir gücünüz var: (Batılılara seslenir)

Karşınızdakini değiştirmek
Beni öldürseniz de çıkmam buradan

Kemiklerim değişecek toz ve toprak olacak belki

Fakat değişmeyecek ruhum²³

Doğu'dan giden bu kardeşlerden yedincisi böyle seslenir, ruhunu değiştirmeden Doğulu olarak ölmek istemektedir. Bizatihi böyle de olur, yedinci oğul kendisini ele vermez. Bu süreçte şair yedi oğul üzerinden Doğu ve Batı meselesine eğilmeye çalışmıştır, bu da bize yine şairin sosyal olanla ilişkisini gösterir. Sonuç olarak, bu bölümde "Alın Yazısı Saati", "Fecir Devleti", "Gül Muştusu", "Masal" şiirleri ve diğer şiirlerinden dizelerle Karakoç, okura İslam şehirleri, diriliş ve medeniyet

fikri, Doğulu'nun Batı'yla imtihanı, modern bireyin kasaba özlemi gibi sosyal konuların kapısını aralamıştır.

Sezai Karakoç Şiirinde Sosyal Değişim

Sezai Karakoç şiiri özgün bir anlayışa kavuşurken gerek birey düzeyinde gerek toplum düzeyinde sosyal değişime karşı duyarlı olmuştur. Onun şiirinde inanç merkezli bakışın bir sonucu olarak toplum ve bireyin inanç sistemine dair değerlendirmeler yer almıştır. Onun tarihle ilgili görüşüne baktığımızda, geleneksel toplumla ve özellikle Osmanlı ile sıkı bir duygusal bağının olduğu söylenebilir. Buna binaen Mehmet Kaplan onu şu şekilde tanımlamaktadır: "onu umumî bir ideoloji veya temayüle bağlamak istersek milliyetçi, dindar, muhafazakâr zümreye sokabiliriz."²⁴ Karakoç'un şiirlerine bu açıdan baktığımızda onun şiirlerinde sosyal değişime bakış muhafazakâr bir duruştur. Eskinin değerlerinden vazgeçmek istemeyen bu duruş yeri geldiğinde bazı şiirlerde bir takım işnelemelere sebebiyet verir.

Sezai Karakoç şiirinde sosyal değişime dair izleri, imgeci yönelimin ağır bastığı şiirlerde görmek daha zordur. Bu şiirlerde sosyal değişimin içinden gelen ve modern düzende var olan yenilikler, bir nevi yeni bir çağrışıma yelken açar. Ah-

met Oktay onun bazı şiir adlarının bile bizi toplumsal ve kültürel yaşamın değişimlerine, kent yaşamının ilişkilerine gönderdiğini söyler. Bu şiir adlarına örnek olarak ise "Balkon", "Yapı Aralıkları", "Reklamlarda Yaşamak", "Kalorifer" gibi şiirleri örnek verir.²⁵ İsim düzeyinde modern dünyanın yeni nesnelere ithafta bulunan bu şiir isimleri, içeriklerinde sosyal değişime yer vermekle birlikte bunlarla daha çok yeni çağrışımlar ve tahayyüller yakalanmış olur. Örneğin "Balkon" şiiri içinde bir işneleme barındırdığı gibi ölüm ve yaşamın iç içe geçmişliğini anlatmak adına yeni bir çağrışıma olanak vermiş olur. "Çocuk düşerse ölür çünkü balkon/ Ölümün cesur körfezidir evlerde"²⁶ Karakoç bu şiirde kurduğu körfez imgesiyle ölüm ve yaşamın birbiri içine geçmişliğini anlatır.²⁷ Dolayısıyla sosyal değişime olan ilgisi, Karakoç şiirine yeni çağrışımlar katmıştır ve bu sayede şiiri zenginleşmiştir denilebilir.

Sezai Karakoç'un muhafazakâr duruşunu da hesaba katarsak onun Osmanlı'ya ve onun değerlerine bakışında bir özlem vardır. Tanzimat'tan sonra girilen modernleşme süreci ve ulus devlet kurulurken eskiye ve Osmanlı'ya karşı alınan yıkıcı tavrın karşısına Karakoç eskiye karşı özlemi koyar. Karakoç'un bu tavrını hissettiğimiz en önemli şiirleri çeşme

üzerine yazılan şiirlerdir. Çeşmeler bir medeniyetin önemli yapılarından ve Osmanlı'da çeşmelere ayrı bir önem verilmiştir. Çeşmeler şehrin en güzel yerine yapılır ve kitabelerle süslenirdi. Karakoç "Çeşmeler" şiiriyle bu yapıyla ve bizatihi temsil ettiği tarihsel dokuyla dertleşmektedir:

Kimsenin farkına varmadığı
Ulu Çeşme
Lâyık değiliz biz senden af dilemeye bile
Ve sen Kanuni Sultan Süleyman'ın adını taşıyan
Onun kadar alçakgönüllü dört yüz yıllık çeşme
Taşıyorsun her yerinde
"Tamir yapılı" levhalarını
Plastik veya naylondan paslı teneke ve ıvırzıvırdan
Birtakım yeni zaman kolyelerini
Esir olana zincirini taşımak yararlı bilirsin sen
Hiç bilmediğin bir hayatı öğreniyorsun
Kölelik ve uşaklık bodrumunun gizli dersi
Yapıştırılıyor çile balmumuyla o kutsal alınına
İdam fermanın gibi²⁸

Şair bu şiiriyle çeşmelere atfettiği kutsallığa işaret etmenin yanı sıra onun kıymetini bilemeyenleri ve onun alınına idam fermanı gibi "naylon ıvırzıvır"larını yapıştıranları iğneler. "Ulu çeşme" ile dertleşmesinde ise kendisini ve zamanını ondan af dilemeye bile lââyık görmemektedir. Ayrıca şair şu dizeleriyle çeşmeler ve

şairler arasında bir bağ kurmaktadır:

O insanların susuzluğunu giderir
Arıtır ellerini ayaklarını
Şair de giderir ruh susayışını
Yıkar çirkefe batmış insan ruhunu
Ama ikisinin de alını yazısı en son
Unutulmak terkedilmek
Sırrolmak
Ait sayılmak eski uygarlıklara²⁹

Görüldüğü üzere çeşmeler insanların susuzluğunu, şair ruh susayışını gidermektedir. Şair çeşmelerle kurduğu bu bağdan sonra ikisinin de unutulmasından yakınmaktadır. Dolayısıyla iki alıntıyı birlikte düşündüğümüzde şair çeşmelere bir kutsallık atfetmiştir ve bunun arkasında çeşmelerin tarihten taşıdığı iz yatmaktadır. Buradan şair kendi zamanının eleştirisini yaparak çeşmelerden ve şairlerden anlamayan bir toplumun varlığına işaret etmektedir.

Sezai Karakoç'un şiirinde sosyal değişimin bir sonucu olarak beliren çevreye karşı, iğneleyici bir tavır göze çarpmaktadır. Bu tavrı şairin İslamî söylemiyle birlikte düşünürsek şairin inanç merkezli bakış açısı sosyal değişimi okumasında etkili olur. Bu tavrı sergilerken şair, bazen şimdiki çocukluğuyla bazen daha eski zamanlarla kıyaslama yoluna gider. Örneğin, "Çocukluğu-

muz" adlı şiiriyle şair, çocukluğunda gördüğü millî ve dinî duyguların bugün yitirildiğine işaret etmektedir. Bu şiirde annesi ona ilk Allah'ı öğretmiştir, daha sonra Yunus'u öğrenir onunla, Peygamber'in fetihlerini okur cenk kitaplarında ve İslam'ın yayıldığı şehirleri öğrenir çocukluğunda. Şimdiye dair ise şair şunları söyler:

Şimdi hiç birinden eser yok
Gitti o geceler o cenk kitapları
Dağıldı kalelerin önündeki askerler
Çocukluk güzün dökülen yapraklar gibi³⁰

Bu şekilde şair, çocukluğunda daha millî ve dinî duygularla beslenmişken şimdide bunlardan bir eser kalmadığını söylemiş olur. Şairin sosyal değişime dair genel tavrına bakıldığında da benzer bir iğneleyici üslup karşımıza çıkmaktadır. "Ne acımak ne sevmek/ Bildiği insanların/ Gidelim bulmaya gerçek insanlığın/ Çocukluğun sergilerinde ölülerini ve fareleri"³¹ dizeleriyle şairin zamanının insanlığıyla da bir sorununun olduğunu görmekteyiz. Acımayı ve sevmeyi bilen gerçek insanlığın arzusu dizelerle kendisini göstermektedir. Şairin burada sözünü ettiği insanları saran sevgisizlikle sorunu büyüktür çünkü "Saman yolunda Veba" ve "İpin Ucunu Kaçıran İnsanlar" gibi şiirlerde de aynı konuya vurgu yapılır. Bu bağlamda Ebubekir Eroğlu,

“Kan İçinde Güneş” ve “Kutsal At” şiirlerinde insan özgürlüğüne duyulan ilginin, “Yoktur Gölgesi Türkiyede” şiirinde ise çalışan kadınların ezici yaşam koşullarında çalışmasının anlatıldığını söylemektedir.³² Dolayısıyla “Çocukluğumuz” şiirinde inanç merkezli yaklaşımla sosyal değişim yorumlanırken burada daha evrensel boyutta insanlık, sevgisizlik, kadınların çalışma koşulları gibi konulara değinilmiştir. Sonuç olarak bu örnekler gösteriyor ki Sezai Karakoç kendi düşünce sistemiyle baktığı sosyal değişime dair bir eleştiri geliştirmiş ve bunları şiirinde konu edinmiştir.

Sonuç

Modern Türk şiirinin önemli şairlerinden olan Sezai Karakoç, modernist tavrıyla şekillendirdiği şiir dünyasında sosyal yönelimler görünmektedir. İkinci Yeni paralelinde gelişen şiir dünyasında imgeci eğilimin ağır bastığı görünse de ilk şiirlerinden itibaren şair sosyal olanla ilgilenmiştir. İlk dönem şiirlerinde sosyal yönelim geri plandayken özellikle 1957’den sonraki şiirlerinde sosyal içerik daha fazla hissedilir olmuştur. Şairin İslamî zemine doğru kayan şiir dünyasıyla, özellikle “Hızırla Kırk Saat” şiiriyle birlikte inanç merkezli bakış açısı da artmıştır. Bununla birlikte şair diriliş ve uygarlık fikrini geliştirmesiyle,

şiirlerinde bu görüşlerin tesiri de belirginleşmiştir. “Fecir Devleti” şiirinde görüldüğü gibi şair kendi görüşüyle çizdiği yeni bir dünya kurgulamaktadır. Ayrıca şair sosyal değişime karşı da ilgisiz kalmayarak toplumda ve bireyde gördüğü değişimleri şiirinde işlemiştir. Şairin sosyal yapıya ve sosyal değişime olan ilgisi onun şiir dünyasını zayıflatmamıştır. Onun şiirlerinde hissedilen dünya görüşüne ve inanç merkezine dair mesajlar, Orhan Kahyaoğlu’nun deyişiyle şiiri şiir yapan anadil, ruh ve tekniği de gözeterik biçimlenmiştir.³³

Bu nedenle kendi düşünce dünyasından aldığı ilhamı modernist bir tavrıyla şiirlerinde incelten şair, Modern Türk şiirinde önemli bir isim olmuştur.

Ben bu yazımla Sezai Karakoç’un şiirindeki sosyal yönelimin izinden giderek onun şiirindeki sosyal temaları ve sosyal değişime dair konuları incelemeye çalıştım. Buna binaen, ilk bölümde çeşitli şiirlerinden örneklerle onun şiirindeki sosyal temalar üzerinde durmaya çalıştım. Görüldüğü üzere şair diriliş ve medeniyet düşüncesi etrafında geliştirdiği fikir dünyasıyla şiirlerinde sosyal temalara yer vermiştir. Bunu “Fecir Devleti”, “Masal”, “Alın yazısı Saati” ve “Gül Muştusu” gibi şiirlerle daha yakından inceledik. Bu şiirlerle birlikte, İslam şehirleri, Anadolu hayatı, yeni bir yapı tasavvuru, Doğulu’nun batıyla imtihanı

gibi meselelerin onun şiirlerinde belirginleştiğini gördük. Karakoç’un şiirlerinde sosyal değişimin izlerini aradığımız ikinci bölümde ise tarihe özlem, çeşmelerle dertleşme, insanlık ve sevgisizlik gibi meselelere değindik. “Çeşmeler”, “Çocukluğumuz” ve “Festival” gibi şiirlerinden aldığımız örneklerle bunları daha yakından gördük. Bunların sonucunda diyebiliriz ki Sezai Karakoç düşünce sisteminin bir sonucu olarak sosyal olanla ilgilenmiş ve bu konuları kendi sanat anlayışı içerisinde şiirlerine taşımıştır.

Kaynakça

- Alpay, Necmiye. “Sezai Karakoç kaçınıcı oğul?” *Ludingirra* 9 (Bahar 1999): 33-40.
- Armağan, Yalçın. *İmkânsız özerklik, Türk şiirinde modernizm*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2012.
- Coşkun, Sezai. “Sezai Karakoç şiirleri üzerinde edebiyat-medeniyet-coğrafya ilişkisi bağlamında bir inceleme” *Turkish Studies* 5/1 (Kış 2010): 843-885.
- Doğan, Mehmet Can. “İkinci yeni söyleminin öncüsü, ikinci yeni şiiri’nin gönlüsüzü: Sezai Karakoç.” *Turkish Studies* 6/3 (Yaz 2011): 731-744.
- Eroğlu, Ebubekir. *Sezai Karakoç şiiri*. İstanbul: Bürde Yayınları, 1974.
- Kahyaoğlu, Orhan. “‘İnsan ölmeden önce’” *Ludingirra* 9 (Bahar 1999): 76-82.
- Kaplan, Mehmet. *Şiir Tahlilleri II, Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*. İstanbul: Dergah Yayınları, 1980.
- Karakoç, Sezai. *Edebiyat yazıları I*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2007.
- _____. *Gün doğmadan*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2010
- Kurt, Ayhan. “Ötesini söyleyemiyorum”

Ludingirra 9 (Bahar 1999): 52-61. Oktay, Ahmet. “Resmi ideoloji tarafından dışlanan, yazınsal iktidarı dışlayan şair: Sezai Karakoç” *İmkansız poetika*. İstanbul: İthaki Yayınları, 2007.

- ¹ Mehmet Can Doğan, “İkinci yeni söyleminin öncüsü, ikinci yeni şiiri’nin gönülsüzü: Sezai Karakoç,” *Turkish Studies* 6/3 (Yaz 2011): 732.
- ² Yalçın Armağan, *İmkânsız özerklik, Türk şiirinde modernizm* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2012), 117.
- ³ Doğan, a.g.m., 741.
- ⁴ Sezai Karakoç, *Edebiyat yazıları I* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2007), 11
- ⁵ Aynı yazar, *Gün doğmadan* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2010), 426.
- ⁶ a.g.e., 627.
- ⁷ a.g.e., 632.
- ⁸ a.g.e., 636.
- ⁹ a.g.e., 671.
- ¹⁰ Bu konuyla ilgili olarak Ayhan Kurt, Sezai Karakoç’un Türki-

ye’nin ilk Ortadoğu şairi olabileceğini söyler. Onun ulusalcı kimlikten çıkarak İslam’ın kuşatıcılığı içinde düşündüğünü belirtir. Bkz. Ayhan, Kurt. “Ötesini Söyleyemiyorum” *Ludingirra* 9 (Bahar 1999): 52-61.

- ¹¹ Sezai Coşkun, “Sezai Karakoç şiirleri üzerinde edebiyat-medeniyet-coğrafya ilişkisi bağlamında bir inceleme” *Turkish Studies* 5/1 (Kış 2010), 881.
- ¹² Necmiye Alpay, “Sezai Karakoç kaçınıcı oğul?” *Ludingirra* 9 (Bahar 1999), 37.
- ¹³ a.y.
- ¹⁴ Karakoç, *Gün doğmadan*, 421.
- ¹⁵ a.y.
- ¹⁶ Ebubekir Eroğlu, *Sezai Karakoç şiiri* (İstanbul: Bürde Yayınları, 1974), 43.
- ¹⁷ Karakoç, *Gün doğmadan*, 372.
- ¹⁸ Eroğlu, a.g.e., 85.
- ¹⁹ Karakoç, *Gün doğmadan*, 373.
- ²⁰ Eroğlu, a.g.e., 76.
- ²¹ Sezai Karakoç’un çağımız Müslümanlarının sıkıntularına duyduğu

ilginin diğer bir boyutu siyasi zemindedir. Bu anlamda “Alın yazısı Saati” ve “Sepet” şiirlerinde dünya Müslümanlarının siyasi anlamda ezilmelerinden söz edilir ve şair bunlara üzüntüyle karşılır.

- ²² Alpay, a.g.m., 37.
- ²³ Karakoç, *Gün doğmadan*, 413.
- ²⁴ Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri II, Cumhuriyet Devri Türk Şiiri* (İstanbul: Dergah Yayınları, 1980), 358.
- ²⁵ Ahmet Oktay, “Resmi ideoloji tarafından dışlanan, yazınsal iktidarı dışlayan şair: Sezai Karakoç,” *İmkansız poetika* (İstanbul: İthaki Yayınları, 2007), 229.
- ²⁶ Karakoç, *Gün doğmadan*, 81.
- ²⁷ Eroğlu, a.g.e., 25.
- ²⁸ Karakoç, *Gün doğmadan*, 479.
- ²⁹ a.g.e., 466.
- ³⁰ a.g.e., 98.
- ³¹ a.g.e., 90.
- ³² Ebubekir Eroğlu, a.g.e., 28.
- ³³ Orhan Kahyaoğlu, “‘İnsan ölmenden önce’ ” *Ludingirra* 9 (Bahar 1999), 80. ♦